

خلاصه مدیریتی

کرونا و چالش‌های حقوقی کسب‌وکارها کرونا و چالش‌های حقوقی کسب‌وکارها

مصطفی خلیلی

کارشناس و تحلیلگر حقوق اقتصادی و مدرس مؤسسه آموزشی و پژوهشی اتاق بازرگانی ایران

صورت گیرد. به‌عنوان مثال در صورتی که عدم امکان اجرای قرارداد جزئی باشد و صرفاً شامل بخشی از تعهدات شود، مسئولیت متعهد نیز نسبت به تعهدات قابل اجرا همچنان به قوت خود باقی خواهد ماند. در صورتی که در مطالعات و بررسی‌ها مطابق قوانین داخلی یا قانون حاکم بر قرارداد به این نتیجه برسیم که بحرانی همانند بیماری کرونا می‌تواند فورس مازور تلقی شود، یعنی علاوه بر لحاظ موارد پیش‌گفته، شروط لازم از جمله غیرقابل پیش‌بینی بودن، خارج از اراده طرفین بودن و غیرقابل اجتناب بودن را دارا است، باید جهت استناد به آن از طرف مدعی، نسبت به درخواست صدور گواهی‌نامه فورس مازور از سوی مراجع ذی‌ربط مانند اتاق‌های بازرگانی، وزارت صمت و... و متعاقباً اعلان آن به طرف مقابل از طرق مقتضی اقدام فوری شود.

گفتنی است مطابق مواد ۲۲۷ و ۲۲۹ قانون مدنی ایران در صورتی که فورس مازور یا همان قوه قهریه بر یک قرارداد حادث شود، متعهد در قبال ایفای تعهدات ناشی از قرارداد مسئولیتی نخواهد داشت. مطابق ماده ۲۲۶ قانون مدنی، متخلف از انجام تعهد وقتی محکوم به تأدیه خسارت می‌شود که نتواند ثابت نماید، عدم انجام به‌واسطه علت خارجی بوده است و نمی‌توان به او مربوط کرد. در این صورت بار اثبات فورس مازور نیز بر عهده مدعی خواهد بود. بخش نخست ماده ۷۹ کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا نیز طرف قرارداد را به این شرط از مسئولیت میرا دانسته است که اثبات نماید، عدم انجام تعهد به‌واسطه مانعی خارج از کنترل او بوده است و به‌طور متعارف نیز نمی‌توان انتظار داشت متعهد این مانع را هنگام انعقاد قرارداد در نظر داشته باشد یا از وقوع آن و آثارش اجتناب نموده یا بر آن‌ها غلبه کند.

در هر صورت چنانچه اثر فورس مازور، عدم

تعهدات طرفین در این خصوص پرداخته و مصادیق آن نیز ذکر شده است. مطابق ماده ۴۳ شرایط عمومی پیمان، جنگ اعم از اعلام شده یا نشده، انقلاب‌ها و اعتصاب‌های عمومی، شیوع بیماری‌های واگیردار، زلزله، سیل و طغیان‌های غیرعادی، آتش‌سوزی‌های دامن‌دار و مهارنشده، طوفان و حوادث مشابه خارج از کنترل دو طرف پیمان که در منطقه اجرای کار وقوع یابد و ادامه کار را برای پیمانکار ناممکن سازد، جزء حوادث قهری به شمار می‌رود... (اشاره صریح به شیوع بیماری‌های واگیردار).

دوم، اعمال محدودیت‌های حاکمیتی در کشورهای مختلف جهت مبارزه با بیماری و تأثیر این‌گونه محدودیت‌ها بر قراردادهای تجاری.

سوم، موضوع قرارداد و صفت ممیزه مبنی بر داخلی یا بین‌المللی بودن آن و در نهایت میزان تأثیر شرایط جزئی یا کلی ناشی از بحران کرونا بر انجام تعهدات ناشی از قراردادهای تجاری که باید درباره هر قرارداد به‌صورت موردی بررسی و اظهارنظر لازم

بخش نخست ماده ۷۹ کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا نیز طرف قرارداد را به شرط آنکه اثبات نماید، عدم انجام تعهد به‌واسطه مانعی خارج از کنترل او بوده و به‌طور متعارف نیز نمی‌توان انتظار داشت متعهد این مانع را هنگام انعقاد قرارداد در نظر داشته باشد یا از وقوع آن و آثارش اجتناب نموده یا بر آن‌ها غلبه کند، در این صورت وی را از مسئولیت میرا دانسته است.

با اعلام سازمان جهانی بهداشت مبنی بر انتشار ویروس کرونا به‌عنوان وضعیت اضطراری بین‌المللی در زمینه بهداشت عمومی و همه‌گیری آن، شوک کم‌نظیری در فضای کسب‌وکار کشورهای مختلف ایجاد شد و تجارت داخلی و بین‌المللی و به‌تبع آن اقتصاد جهانی تحت تأثیر این موضوع روزهای خاصی را سپری می‌کند و کارشناسان حوزه‌های مختلف در حال بررسی و ارائه راهکارهای مؤثر به نگاه‌های اقتصادی جهت برون‌رفت از این شرایط هستند. یکی از مسائل بسیار مهم که به‌عنوان یکی از دغدغه‌های اصلی صاحبان کسب‌وکار از آن یاد می‌شود مباحث حقوقی است که در این نوشتار به‌اختصار ذیل چهار عنوان به آن پرداخته می‌شود:

۱- وضعیت قراردادهای تجاری

هر متعهدی در برابر تعهدات قراردادی خود مسئول بوده، لازم است مطابق مفاد قرارداد نسبت به ایفای تعهدات خود اقدام نماید. اصل لزوم قراردادهای اصلی است که در کلیه نظام‌های حقوقی پذیرفته شده، اما برای اصل، استثنایی نیز وارد شده است. یکی از این موارد، بحث فورس مازور یا همان قوه قهریه است؛ اینکه در قراردادهای تجاری با توجه به شیوع و همه‌گیری بیماری کرونا می‌توان برای توجیه عدم اجرای تعهدات به این موضوع استناد کرد یا خیر، باید چند مؤلفه مهم و اساسی را مدنظر قرار دهیم. نخستین مؤلفه، مفاد قراردادی است که بین طرفین تنظیم و مبادله شده، از جمله اینکه آیا در متن قرارداد به‌صراحت به مقوله فورس مازور و مصادیق آن اشاره شده است یا خیر؟ چراکه این مسئله در مقام تفسیر قرارداد حائز اهمیت خواهد بود؛ به‌عنوان مثال در حوزه قراردادهای پیمانکاری در مواد ۴۳ و ۷۳ شرایط عمومی پیمان به‌صراحت به مقوله فورس مازور و